

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Koolieelse lasteasutuse õpetaja õppekava

Käty Haasma
FRASEOLOGISMIDE KASUTAMINE KOOLIEELSES LASTEASUTUSES ÜHE VALLA
LASTEAEDADE NÄITEL
Bakalaureusetöö

Juhendajad: eesti keele õpetaja Ilona Võik
inglise keele algõpetuse nooremlektor Tiia Krass

Tartu 2023

Resümee

Fraseologismide kasutamine koolieelses lasteasutuses ühe valla lasteaedade näitel

Fraseologismide kasutamist igapäevases suhtluses alushariduse kontekstis on Eestis vähe uuritud ning lasteaiaõpetajate arvamusest puudub piisav ülevaade. Bakalaureusetöö eesmärk on välja selgitada lasteaiaõpetajate arvamused fraseologismide kasutamisest oma igapäevatoos lastega suhtlemisel nende sõnavara rikastamiseks. Eesmärgi saavutamiseks kasutati kvalitatiivset uurimisviisi. Andmeid koguti poolstruktureeritud intervjuudega kuult lasteaiaõpetajalt. Tulemustest selgus, et õpetajad peavad laste sõnavara rikastamist fraseologismidega väga oluliseks, sest need arendavad lapse mõttemaailma mitmekülgset. Intervjueeritavate sõnul on kujundliku keele kasutamiseks koolieelses lasteasutuses mitmeid erinevaid viise ja meetodeid, näiteks arutelud või lavastusmängud.

Võtmesõnad: lasteaiaõpetaja, fraseologism, koolieelne lasteasutus, arvamused

Abstract

The Use of Phraseology in a Preschool Institution on the Example of one Municipality's Kindergartens

Phraseologisms in the context of daily communication in early childhood education has been little studied in Estonia, and there is no sufficient knowledge of kindergarten teachers' opinions. The aim of the bachelor's thesis was to find out kindergarten teachers' opinions of the use of phraseology in their daily work when communicating with children in order to enrich their vocabulary. A qualitative research method was used to achieve the goal. Data were collected with semi-structured interviews from six kindergarten teachers. The results revealed that teachers consider it very important to enrich children's vocabulary with phraseology, because it develops the child's way of thinking. According to the interviewees, there are different ways and methods of using figurative language in the kindergarten, for example through discussions or drama games.

Keywords: kindergarten teacher, phraseology, preschool institution, opinions

Sisukord

Resümee	2
Abstract	2
Sisukord.....	3
Sissejuhatus	4
Teoreetiline ülevaade	5
Kujundlik keel	5
Fraseoloogilised üksused.....	5
Keele omandamine koolieelses eas	6
Töö eesmärk ja uurimisküsimused	7
Metoodika.....	7
Valim	7
Andmekogumine	8
Andmeanalüüs	9
Tulemused	9
Põhjused lapse sõnavara rikastamisele fraseologismidega.....	10
Lasteaiaõpetajate fraseologismide kasutamise viisid	11
Lasteaiaõpetajate raskused fraseologismide kasutamisel	13
Arutelu.....	15
Töö piirangud ja praktiline väärtus.....	17
Tänu sõnad	17
Autorsuse kinnitus.....	17
Kasutatud kirjandus.....	18
Lisa 1. Intervjuu kava.....	21

Sissejuhatus

Lapse arengus on kõnel väga tähtis osa, sest selle valdamine ning keelest aru saamine on alustalaks kõikidele teistele valdkondadele. Lapse kasvades suureneb kõne olulisus, sest selle kaudu mõistab laps ümbritsevat, suudab end väljendada ning suhtleb kaaslastega (Hallap & Padrik, 2008a). Igapäevases kõnes kasutatakse suures osas lisaks tavapärasele sõnadele ka kujundlikke väljendeid (Colston, 2015; Mysan, 2015). Kujundlik keel on mitmekülgne ja selle alla kuulub palju erinevaid kitsamaid liigitusi, üheks selliseks on fraseoloogilised üksused (Hoffman & Honeck, 2018).

Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2008) on kirjas, et valdkonna „Keel ja kõne“ õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel on oluline lapse kõne arengut toetada kõikide tegevuste, sealhulgas igapäevatoimingute kaudu, ning tähtis on lapsele luua kõnekeskkond, kus tal on võimalus õppida rääkima reaalses suhtlussituatsioonides. 7aastane laps peaks oskama selgitada kuuldud väljendite tähendust oma sõnadega (Hallap & Padrik, 2008b). Seega on oluline, et eelkooliealist last ümbritseks realistlik kõnekeskkond, mille kaudu ta puutub kokku kujundlike väljenditega.

Uurimused on leidnud, et teksti mõistmisel on oluline osa omandatud sõnavaral ja suulisest kõnest arusaamisel (Pečjak *et al.*, 2011; Verhoeven & Leeuwe, 2008). Sõnavara ulatus on seotud õppeedukusega ning puudujäägid mõjutavad teksti mõistmist (Kärbla *et al.*, 2017; Mikk, 1980). Lastega tegelevad täiskasvanud on lastele mudeliteks, kelle pealt õpitakse käitumist ning kõnemaneeere (Tropp & Saat, 2008). Seetõttu on oluline, et erinevaid väljendeid kasutatakse nii õppetegevuses kui ka igapäevastes suhtlussituatsioonides.

Eestis on varasemalt uuritud kujundlikkuse käsitlemist ja tundmist põhikoolis ja gümnaasiumis (Salm, 2012; Õunap, 2010). Sõnavaratundmist on uuritud gümnaasiumiastmes ilukirjanduse ja lasteaialastel muinasjuttude kasutamise kaudu (Ehasalu, 2015; Rämmann, 2013; Saar, 2011; Väljaots, 2018). Alushariduse õpetajate kõnekasutust on analüüsitud kõne hilistusega lastega (Rumm, 2020). Lasteaiaõpetajate arvamusi on veel uuritud kitsamates liigitustes - vanasõnad ja väärtuskasvatusemetoodika (Aruste, 2014; Rein, 2021; Teras, 2019).

Lasteaiaõpetajate fraseologismide kasutust igapäevases suhtluses lastega pole autorile teadaolevalt Eestis uuritud. Seega on uurimisprobleemiks asjaolu, et Eestis puuduvad teadmised selle kohta, millised on lasteaiaõpetajate arvamused fraseoloogiliste üksuste kasutamisest laste sõnavara rikastamiseks. Nimetatud lünka püütakse siinse uurimistööga täita. See teadmine aitab näha, kas lasteaiaõpetajad kasutavad fraseologisme igapäevases suhtluses lastega ning millised on nende hoiakud sellega seoses.

Teoreetiline ülevaade

Kujundlik keel

Eelkõige on inimkeel loonud leksikaalsed vahendid reaalsete objektide ja vahekordade tähistamiseks, seejärel on neid vahendeid laenatud ja ümbermõtestatud ning sõnadele tekivad ülekantud tähendused (Õim, 2017; Õim, 2018). Tähendusülekandeid nimetatakse ka kujundkõneks (ingl *figurative language*) ehk kujundlikuks keeleks ja sinna alla liigitatakse need juhtumid, kus öeldul on olemas otsene tähendus, kuid selle all mõeldakse midagi muud (Pajusalu, 2009). Kujundlik keel on üks aspekt, mis annab tekstile või kõnele erilise esteetilise väärtuse, see aitab ideid ja mõtteid väljendada viisil, mida oleks sõnasõnaliselt äärmiselt keeruline edasi anda (Dancygier & Sweetser, 2014; Gibbs, 1994). Ülekantud tähendustega sõnad või fraasid jagunevad põhiliselt kahte gruppi: kujundilised väljendid ja keelesüsteemis juurdunud tähendused (Karlep, 1998). Käesolevas töös keskendutakse keelesüsteemis juurdunud tähendustele, mille alla kuuluvad ka fraseoloogilised üksused.

Fraseoloogilised üksused

Fraseoloogilised üksused on olulised keele emotsionaalsed ja väljenduslikud vahendid, mis kehastavad inimeste tarkust ning kajastavad metafoorselt ajalugu ja peegeldavad suhtumist moraalsesse väärtustesse (Mysan, 2015). Fraseologismid arendavad nii lapse kõne kui ka vaimset kogemust terviklikuna, inspireerides mõtisklust ning aktiveerides asjakohaseid kognitiivseid struktuure (Dancygier & Sweetser, 2014; Mysan, 2015). Nende puhul on vahetu tähendus niivõrd kujundlik, et fraasi on võimalik visuaalselt ette kujutada, näiteks *ennast võõraste sulgedega ehtima, tuleb nagu oavarrest* (Baran, 2014; Õim & Õim, 2011).

Fraseologism on „Võõrsõnade leksikoni“ kohaselt „püsiv sõnaühendus, mille osised on tähenduslikult kokku sulanud, nt *võta näpust*“ (Võõrsõnade leksikon, *s.a.*). Need sisaldavad oma tähendussisu, vormi ning kujundlikku sisuelementi, näiteks *nagu vahakuju, ei liiguta lillegi, nagu välk selgest taevast* (Erelt *et al.*, 2007; Õim, 2017; Õim, 2018; Õim & Õim, 2011). Fraseologisme saab käsitleda kitsamas ja laiemas tähenduses, selles töös keskendutakse laiemale liigitusele, mille alla kuuluvad kõik teatud püsivusastmega väljendid, näiteks idioomid ja kõnekäänud (Baran, 1999; Baran, 2011).

Idioomid on liik fraseologisme, need on tervikud ja neid kasutatakse valmiskujul, näiteks *silmas pidama, kuidas käsi käib?* (Pajusalu, 2009; Võõrsõnade leksikon, *s.a.*). Eesti traditsioonis tuuakse fraseologismide kõrvale kõnekäänud, mõistelt on need samatähenduslikud, kuid esimest kasutatakse peamiselt lingvistikas ning viimast folkloristikas

(Baran, 1999; Pajusalu, 2009). Kokkuvõtvalt võib öelda, et nimetatud mõisted on omavahel tugevalt seotud ja põimitud ning tava-suhtluses ei pruugita neil vahet teha.

Igapäevases suulises suhtluses ei anna sõnad täielikult edasi seda, mida mõeldakse, ning konteksti põhjal võib teha mitmed erinevaid tõlgendusi. Kõneleja kujundlike tähenduste mõistmiseks peab kuulaja tuginema nii kontekstuaalsetele vihjetele, sõnateadmistele kui ka asjakohaste ootuste kombinatsioonile (Wilson & Sperber, 2012). Suur osa kujundkeele mõistmisest igapäevases kõnes ei nõua spetsiaalseid kognitiivseid jõupingutusi, vaid toimub vaevata ja ilma teadliku refleksioonita (Gibbs, 1994).

Fraseoloogilised üksused annavad metafoorselt edasi kultuuri ja traditsioone ning aitavad keeleliselt end paremini väljendada. Kujundliku keele mõistmine on oluline, sest see aitab paremini toime tulla igapäevases elus ja suhtluses.

Keele omandamine koolieelses eas

Lapse arengus on väga olulisel kohal koolieelne aeg ehk esimesed kuus eluaastat, sest siis arenevad lisaks kõigele muule ka intensiivselt keel ja kõne ning verbaal-loogiline mõtlemine ja sisemine kõne (Butterworth & Harris, 2002; Kuusik, 2007). Hallap ja Padrik (2008a) väidavad, et viiendal eluaastal on laps võimeline hakkama mõistma kujundlikke väljendeid. Kuueaastane laps saab aru lihtsatest ülekantud tähendustest ning neile võiks juba õpetada abstraktseid sõnu ning innustada neid rakendama (Hallap & Padrik, 2008b).

Keele ja kõne arendamisel tuleb õpetada last kasutama keelelisi vahendeid erinevates situatsioonides ja eri eesmärkidel (Hallap & Padrik, 2008b). Sõnatähendus areneb paralleelselt tunnetusoperatsioonidega, täienevad semantilised elemendid ning muutuvad tunnetuslikud seosed, mis on sõnatähenduse aluseks (Karlep, 1998). Selleks, et eelkooliealine laps tunnetaks ja mõistaks kujundlikku keelt, on tal kõigepealt vaja omandada teatud sõnavara ning jõuda tunnetustegevuse arengus teatud küpsuseni (Butterworth & Harris, 2002).

Keele ja kõne mõistmiseks ei piisa ainult sõnavara ja grammatika arendamisest, sest suures osas kasutatakse igapäevases kõnes ka mitmetähenduslikkust, mis lisab sõnumile sügavama mõtte (Colston, 2015; Mysan, 2015). Lapse elus olevad täiskasvanud, sealhulgas õpetajad, on lastele justkui keelelisteks eeskujudeks (Tropp & Saat, 2008). Täiskasvanu ja lapse kontaktel suhtlemisel, arutlemisel ja selgitamisel on positiivne mõju lapse arengu eri aspektidele (Curby *et al.*, 2009).

Õpetades lastele ülekantud tähenduste mõistmist, tuleb esmalt määratleda võrreldavad nähtused, välja tuua nende ühised karakteristikud ning piiritleda need tunnused, mille põhjal

ülekanne on teostatud (Hallap & Padrik, 2008b; Karlep, 1998). Oluline on mõttepildi loomine näitlike vahendite toel või praktilises tegevuses (Hallap & Padrik, 2008a). Kujundliku keele tutvustamiseks ja õpetamiseks lastele sobivad hästi näiteks lühitekstid (Hallap & Padrik, 2008b).

Töö eesmärk ja uurimisküsimused

Selle bakalaureusetöö uurimisprobleemiks oli asjaolu, et autorile teadaolevalt puuduvad Eestis uuringud selle kohta, mida arvavad alushariduse õpetajad fraseoloogiliste üksuste kasutamisest laste sõnavara rikastamiseks tava suhtluse käigus. Sellest lähtuvalt on bakalaureusetöö eesmärk välja selgitada lasteaiaõpetajate arvamused fraseologismide kasutamisest oma igapäevatoos lastega suhtlemisel nende sõnavara rikastamiseks.

Sellest tulenevalt sõnastati bakalaureusetööle kolm uurimisküsimust:

- 1) Miks peavad lasteaiaõpetajad oluliseks laste sõnavara rikastamist fraseologismidega?
- 2) Mil viisil kasutavad lasteaiaõpetajad oma igapäevatoos lastega suhtlemisel fraseologisme?
- 3) Milliseid raskusi esineb lasteaiaõpetajatel fraseologismide kasutamisel lastega suhtlemisel?

Metoodika

Selle uurimistöö eesmärk oli välja selgitada lasteaiaõpetajate arvamused fraseologismide kasutamisest oma igapäevatoos lastega suhtlemisel sõnavara rikastamiseks. Eesmärgi saavutamiseks kasutati kvalitatiivset uurimisviisi. Valitud meetodiga on võimalik keskenduda sotsiaalsetele nähtustele, see aitab talletada uuritavate keelekasutuse eripära ning annab terviklikuma ja värvikama pildi ilmingutest (Laherand, 2010; Õunapuu, 2014).

Valim

Selles uurimuses kasutati mugavusvalimit, mille moodustasid ühe valla lasteaiaõpetajad. Mugavusvalimit kasutades lähtuti kättesaadavuse ja uuritavate koostöövalmiduse põhimõttest (Õunapuu, 2014). Valimi moodustasid kuus ühe valla lasteaedades töötavat lasteaiaõpetajat. Prooviintervjuuks võeti ühendust ühe samas vallas töötava lasteaiaõpetajaga. Edasi võeti meili teel ühendust veel kuue lasteaiaõpetajaga sama valla lasteaedadest. E-kirja teel lepiti

kokku intervjuu aeg ja koht. Intervjuus osalemine oli vabatahtlik. Intervjuus osalenute taustaandmed on kajastatud tabelis 1.

Tabel 1. Uuringus osalenud lasteaiaõpetajate andmed

Õpetaja tähis	Tööstaaž õpetajana (aastates)
Õp1	23
Õp2	10
Õp3	8
Õp4	18
Õp5	3
Õp6	16

Uuritavate konfidentsiaalsuse huvides ei avaldata töös uuringus osalenute nimesid, pärisnimed on asendatud pseudonüümidega. Intervjuus osalenute tööstaaž õpetajana jäi vahemikku 3–23 aastat.

Andmekogumine

Selles töös kasutati kvalitatiivset uurimisviisi ning andmeid koguti intervjuude kaudu. Uurimuse läbiviimiseks kasutati poolstruktureeritud individuaalintervjuusid, kus küsimuste arv ja järjekord oli paindlik ning vajaduse korral sai lisada täpsustavaid küsimusi (Õunapuu, 2014). Poolstruktureeritud intervjuu formaat annab võimaluse intervjuu ajal uurijal reageerida vastavalt uuritava vastustele (Laherand, 2010; Õunapuu, 2014). Intervjuuks planeeriti ligikaudu üks akadeemiline tund ning intervjuu salvestamiseks kasutati diktofoni.

Intervjuude läbiviimiseks koostati intervjuu kava, mis koosnes neljast osast ning kokku 23 põhi- ja lisaküsimusest. Intervjuu kava koostamisel põhineti töö teoreetilisele osale ja uurimisküsimustele. Küsimustik jagunes neljaks osaks: taustaküsimused, sissejuhatavad küsimused, põhiosa küsimused ja kokkuvõtvad küsimused. Taustaküsimused ja sissejuhatus olid mõeldud teemasse sisenemiseks ja meeolelu loomiseks. Intervjuu kava on leitav lisast 1.

Intervjuu valiidsuse tõstmiseks tehti esmalt prooviintervjuu. Selleks võeti ühendust ühe samas vallas töötava lasteaiaõpetajaga. Prooviintervjuu eesmärk oli anda töö autorile kogemus intervjuerimisest ning testida küsimustikku. Pärast prooviintervjuud küsimustikus muudatusi ei tehtud. Läbiviidud intervjuud edasises uurimuses ei kasutatud, sest õpetaja rääkis väga vaikse häälega ning see jäi ka diktofonile väga halvasti kosta.

Intervjuud viidi läbi 2023. aasta sügisel ja 2024. aasta alguses. Kokku toimus kuus intervjuud. Lasteaiaõpetajaid intervjueriti eraldi nende endi töökohas ja neile sobival ajal.

See on oluline, sest tuttavas keskkonnas tunneb uuritav end turvalisemalt ning väljendab end vabamalt (Laherand, 2010). Intervjuu alguses selgitati teadustöö eetikast tulenevat konfidentsiaalsuse tagamist ning selgitati, et uuringus osalemine on anonüümne ja vabatahtlik (Teadustöö eetika, *s.a.*). Õpetajatelt küsiti nõusolek intervjuu salvestamiseks ja pseudonüümi all antud vastustest väljavõtete kasutamiseks. Kõik uuringus osalenud andsid selleks nõusoleku. Intervjuude keskmiseks kestuseks oli umbes 32 minutit. Pikim intervjuu kestis 46 minutit 21 sekundit ja kõige lühem 21 minutit 52 sekundit.

Andmeanalüüs

Andmete analüüsimiseks kasutati kvalitatiivset induktiivset sisuanalüüsi, sest see keskendub keele kui suhtlusvahendi sisule (Laherand, 2010). Andmete analüüsimist alustati intervjuude transkribeerimisega, milleks kasutati TTÜ Küberneetika Instituudis väljatöötatud programmi „Veebipõhine kõnetuvastus“ (Olev & Alumäe, 2022). Nimetatud programmi jaoks oli vaja intervjuude failiformaadid muuta *.mp3* formaadiks. Programmi poolt transkribeeritud tekstifailides esines palju vigu. Nende parandamiseks loeti tekstifaile korduvalt üle ning koos helifailide korduva kuulamisega need korrastati. Transkribeeritud tekstide korrastamise käigus muudeti tekst võimalikult anonüümseks, näiteks eemaldati intervjuueeritava poolt mainitud asutuse nimi.

Järgnevalt andmed kodeeriti ning moodustati pea- ja alamkategoriad. Tekstifailide kodeerimiseks kasutati QCMap andmetöötluskeskkonda. Nimetatud keskkonda sisestati esmalt bakalaureusetöö tähtsaim info: töö pealkiri, eesmärk ja uurimisküsimused. Järgmisena lisati keskkonda transkriptsioonide tekstifailid. Seejärel leiti transkriptsioonidest uurimisküsimuse kaupa tähenduslikud üksused, millest loodi koodid ehk need märgistati ja anti tähenduslikule üksusele nimetus. Pärast esmast kodeerimist loeti tekstid veel üle ja tehti korduskodeerimist. Kokku ilmnis intervjuueeritavate vastustest 38 koodi. Seejärel moodustati tekkinud koodidest sarnasuse alusel kategoriad. Esimese kahe uurimisküsimuse alla tekkis kolm alamkategoriat ja kolmandale küsimusele neli alamkategoriat. Nendest moodustus iga uurimisküsimuse alla üks peakategooria.

Tulemused

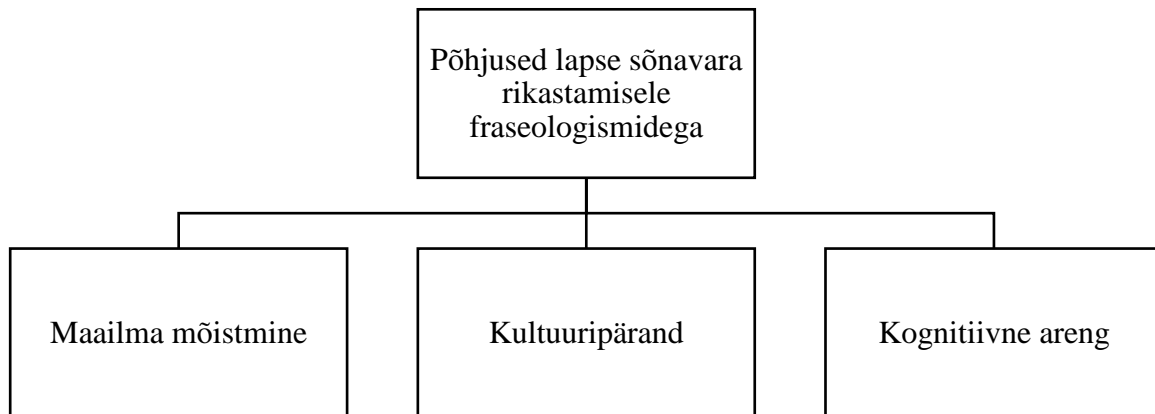
Uurimistöö tulemused on esitatud uurimisküsimuste kaupa. Tulemustest ülevaate saamiseks on kategooriate mõistmiseks kasutatud jooniseid. Tulemuste illustreerimiseks on esitatud intervjuude väljavõtteid, lühemad tsitaadid on esitatud jutumärkides teksti sees ning pikemad

on välja toodud eraldi taandega lõiguna. Uuringus osalenute anonüümsuse tagamiseks on intervjueeritavate nimed asendatud pseudonüümidega (Õp1, Õp2 jne).

Põhjused lapse sõnavara rikastamisele fraseologismidega

Esimese uurimisküsimuse „Miks peavad lasteaiaõpetajad oluliseks laste sõnavara rikastamist fraseologismidega?“ tekkinud koodid jagunesid kolmeks kategooriaks. Nimetatud tulemused on esitatud joonisel 1.

Joonis 1. Ülevaade esimese uurimisküsimuse kategooriatest

Kõik uuringus osalenud lasteaiaõpetajad arvasid, et fraseologismide kasutamine ja laste sõnavara rikastamine erinevate väljenditega on väga oluline, ning seda põhjendati mitmeti. Peamiselt toimib see lapse arengu mitmekülgse toetajana. Näitena märgiti intervjuus, et „ikka on olulised! (...) See, kuidas tegelikult need kõnekäänud ja asjad sunnivad lapsi mõtlema. (...) Minu arust see laste mõttemaailm, muidu jääb väga, väga kitsaks.“ (Õp4)

Maailma mõistmise juures arvasid intervjueeritavad, et fraseologismide kasutamine aitab lapsel üleüldisest maailmapildist paremini aru saada ja mõista selle erinevaid aspekte. Kõik uuringus osalenud lasteaiaõpetajad väitsid, et fraseologismide mõistmine on suuresti seotud igapäevakõne mõistmisega. Märgiti, et lasteaias fraseologismide kasutamine mõjutab positiivselt koolis tekstide mõistmist ja loomist. Mitmed lasteaiaõpetajad arvasid, et kujundliku keele ja fraseologismidega on võimalik igapäevasituatsioone kirjeldada ja edasi anda ning teinekord mõningaid olukordi mõista või lahendada. Näitena toodi välja, et „kui ma võtan näiteks koolilaste näite enda tööst, (...) keegi hakkab väga kiiresti tegema., siuh-säu. (...) Siis nagu sobib hästi see tark ei torma, et ära nüüd kiirusta, et see ei ole võistlus.“ (Õp2)

Kultuuripärandi juures arvasid intervjueeritavad, et fraseologismid muudavad keelt rikkalikumaks. Lasteaiaõpetajad tõdesid, et eesti kultuuri ja rahvapärandit ei saakski lastele õpetada, ilma et fraseologisme käsitleks.

Kui võtta nagu seda nii-öelda siiski vanaaja mõistes igasuguseid mõistatusi, kõnekäände, no kõike seda nii-öelda rahvakultuurilist osa, siis, siis ma ei saaks nagu eesti kultuuri ja üldse nagu meie nii-öelda minevikku õpetada ka tegelikult lasteaialastele kui ma, kui ma ei teaks seda või kui ma ei kasutaks seda. (Õp5)

Kõik intervjueeritavad arvasid, et kujundlik keel ja fraseologismid muudavad tavalise kõnekeele mitmekesisemaks. Erinevad väljendid muudavad kõnekeele huvitavamaks ning annavad sellele sügavama mõtte. Mitmed intervjueeritavad ütlesid, et fraseologismid on väga olulised vahendid huumoritaju arendamiseks.

Kognitiivse arengu all kirjeldati, kuidas fraseologismid aitavad arendada lapse erinevaid vaimseid võimeid: tähelepanu, keskendumisoskust, mälu ning uudishimu maailma vastu. Intervjueeritavad selgitasid, kuidas kujundlik keel ja fraseologismid võivad aidata emotsionaalsete probleemidega toimetulemisel. Toodi välja, et erinevad väljendid toimivad ka situatsioonilahendusteks.

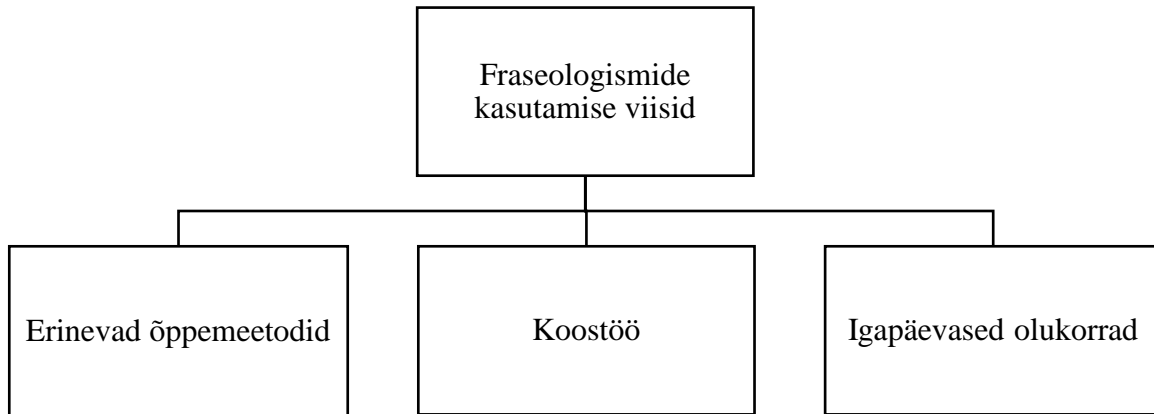
Jah, et kus tekib nagu vajadus. (...) Kärbsed pähe või siin nagu ma tõin näite, et, et see on niisugune nagu naljakas natuke. Siis ta võib olla unustabki oma selle mis iganes selle, halva tuju põhjuse võib olla, või hirmu. Näiteks seesama jänes põues, eks ju küsida, et noh, et kas sul on, et näita ja siis võib-olla läheb naljaks see asi üldsegi ära ja ja lahenebki see olukord. (Õp6)

Mitmed lasteaiaõpetajad mainisid, et kujundliku keele kasutamine avardab lapse silmaringi ning mõjutab suuresti eneseväljendusoskust. Intervjuudest selgus, et õpetajate meelest on kujundliku keele kasutamine tegelikult märksa olulisem, kui seda teadvustatakse. Fraseologismid aitavad arendada erinevaid oskusi ning kannavad endas suurt lisaväärtust.

Lasteaiaõpetajate fraseologismide kasutamise viisid

Teise uurimisküsimuse „Mil viisil kasutavad lasteaiaõpetajad oma igapäevatöös lastega suhtlemisel fraseologisme?“ tekkinud koodid jagunesid kolmeks kategooriaks. Nimetatud tulemused on esitatud joonisel 2.

Joonis 2. Ülevaade teise uurimisküsimuse kategooriatest

Kõik lasteaiatõpetajad märkisid, et igapäevakõnes ja -tegevustes käib kindlasti läbi mitmeid fraseologisme ja väljendeid, kuid neid ei teadvustata ega panda tähele. Õpetajad kirjeldasid, kuidas tava suhtluse käigus võib neid juhuslikult esineda üpris palju. Toodi välja, et seda on huvitav jälgida, kas ja kuidas lapsed sellises olukorras reageerivad.

Erinevate õppemeetodite all arvasid intervjuueeritavad, et peamiselt kasutatakse fraseologismide käsitlemisel näitlikke vahendeid ning praktilisi ja suulisi meetodeid. Seejuures mainisid õpetajad pildi- ja videomaterjalide kasutamist, arutelusid, selgitamisi ning küsimustega suunamist. Intervjuudest selgus, et fraseologismide kasutamisel koolieelses lasteasutuses on olulisel kohal kirjandus. Uuringus osalenud õpetajad arvasid, et fraseologisme on hea kasutada erinevates lavastusmängudes ja muudes praktilistes õppetegevustes. Veel selgus vastustest, „et selline, selline koos uurimise variant on ka ju, et, et nagu ei jää õpetaja ise lolli olukorda ja samas on ka lastel teistmoodi huvitavat.“ (Õp5) Mitmed õpetajad märkisid, et fraseologisme saab kasutada igal ajal, seostades neid parasjagu käsiloleva teemaga. Näitena toodi ühes intervjuus välja, et jõuludel kasutati jõulukalendris maiustuste asemel vanasõnu. Seejuures said lapsed neile ise tähendusi pakkuda ning neid arutati igal hommikul ühiselt läbi.

Koostöö juures tõid intervjuueeritavad välja ühe aspektina koostöö koduga. Koostööd koduga peetakse oluliseks, sest see aitab lapsel paremini areneda ning teadmised kinnistuvad kiiremini. Leiti, et sõnaline kontakt peaks lapsega olema kogu aeg. Veel pidasid mitmed õpetajad oluliseks koostööd meeskonna ja teiste kolleegidega. Ühes intervjuus toodi välja, et „meil just abiõpetaja on väga selline kireva sõnavara, ütleme või noh fraaside, fraseoloogia kasutaja. Tema nii kihvtilt seletab ka lastele alati neid.“ (Õp4)

Igapäevaste olukordade all kirjeldasid lasteaiatõpetajad erinevaid igapäeva aspekte, kus tuleb ette kujundlikku keelekasutust. Intervjuueeritavad kinnitasid, et fraseologisme kasutatakse ja käsitletakse üpris tihti tava suhtluses igapäevakõne sees.

Minule need väga meeldivad. Ma kasutan nagu ise ka neid. (...) Need, vanasõnad, mis nad on öelnud, et kui sa sinna sisse nagu lähed, siis tegelikult on need ju kõik ka tänapäeval täiesti õiged. Peavad nagu paika. Ja kõik see pill tuleb pika ilu peale ja noh nigu on need eks, et vanarahva, vanarahva tarkused, et kes ei tööta, see ei söö, ja nii edasi. (Õp6)

Mitmed uuritavad kirjeldasid, kuidas kujundlikku keelt kasutatakse vastavalt väljendile, sest erinevaid väljendeid saab erinevalt käsitleda. Seejuures mainiti, et oluline on selgitada „võimalikult lihtsalt niimoodi kuidagi, kas siis eluliselt või ühesõnaga seletama peaks niimoodi, et laps sellest aru saab tema oma kõnesolevate siis sõnadega.“ (Õp4)

Intervjuudes selgitati, et fraseologisme käsitletakse ka vastavalt tekkinud olukordadele. Arvati, et „ühte kindlat mustrit ei ole, et see kõik tuleb niimoodi jooksvalt töö käigus, täna nii homme naa.“ (Õp2)

Õpetajate vastustest selgus, et lapsega suheldes on oluline valida lapse arengule vastav sõnavara. See tähendab, et teinekord võib olla vajadus ebasobilikud fraasid välja jätta ning neid mitte kasutada. Näitena toodi intervjuus välja:

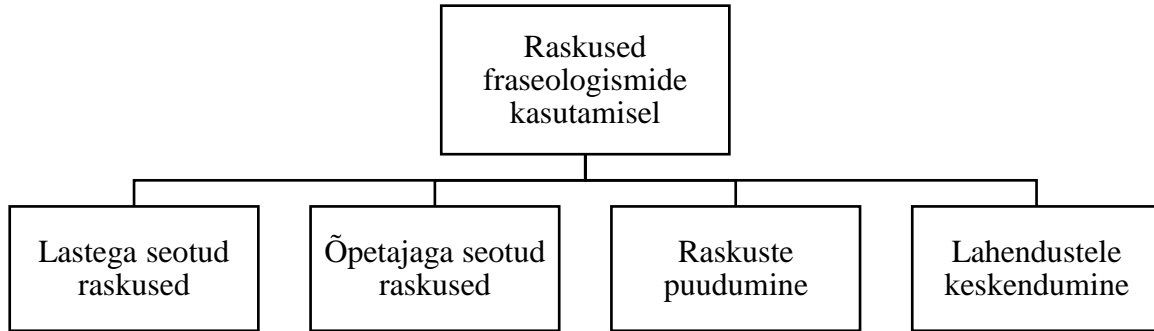
Näiteks sõna perse, nüüd on täiesti vanasõnas ju sees. Et aga noh, siis me üritame muidugi selliseid vanasõnu pigem siis mitte kasutada, sest noh, võib-olla see on nagu täiskasvanule sobilikum (...) või siis sitt, näiteks sellised sõnad on ju vanasõnades tegelikult sees ja et noh, otse öeldud ja, ja ega siis vanarahvas ütleski niimoodi. Et selliseid me pigem väldime. (Õp6)

Mitmed uuritavad kinnitasid, et oluline on panna tähele, mida lapsed omavahelises suhtluses räägivad, ja neid tähelepanekuid üles kirjutada. Teinekord võib lastevahelistest vestlustest kõlada ka väga erinevaid ja huvitavaid väljendeid. Intervjueeritavad pidasid oluliseks, et täiskasvanud oma kõnekasutust jälgiksid, sest nemad on sellega lastele suureks eeskujuks. Seejuures rõhutati, et lapsed märkavad palju ning võivad peegeldada iga sõna ja liigutust. Tähtis on jälgida enda käitumist ning seda pidevalt meeles pidada.

Lasteaiaõpetajate raskused fraseologismide kasutamisel

Kolmanda uurimisküsimuse „Milliseid raskusi esineb lasteaiaõpetajatel fraseologismide kasutamisel lastega suhtlemisel?“ tekkinud koodid jagunesid neljaks kategooriaks. Nimetatud tulemused on esitatud joonisel 3.

Joonis 3. Ülevaade kolmanda uurimisküsimuse kategooriatest

Kõik intervjueeritavad kinnitasid, et isegi kui tekib raskusi, siis nende ületamine oleneb suuresti õpetaja enda huvist ja tahtest leida lahendusi. Lasteaiaõpetajate vastused olid pigem positiivsete toonidega ning suuresti keskenduti hoopis lahendustele. Leiti, et „raskusi ei ole, kui sa tahad seda teha, siis ei ole (...) ja internetist kindlasti leiab neid nii palju ja kõike igalt poolt.“ (Õp6)

Lastega seotud raskuste juures märkisid õpetajad, et laste sõnavara on kitsas ja arusaamisoskus kohati kehv. Seetõttu tuleb lastega suhtlemisel kasutada võimalikult arengule vastavat sõnavara ning kujundliku keele kasutamine osutub keeruliseks. Uuringus osalenud õpetajad väitsid, et lastel on palju mõjutusi digimaailmast. Intervjuudest selgus, et veel mõjutab fraseologismide kasutamist laste huvi puudumine ning n-õ rasked lapsed.

Aga on ka tänapäeval väga erinevaid lapsi, kelle püsivus ei ole kõige parem ja kes tõesti, sa pead talle väga näitlikult näitama (...) ja ei pruugi ka sellest jõuda, sest tema samal ajal tahab joosta või kuhugi ära minna, et on teine asi küll ja lapsed on tänapäeval väga rasked. Erinevad lapsed on. (Õp1)

Õpetajaga seotud raskuste all arvati, et raskusi võib esineda koostöös koduga. Uuringus osalejad mainisid veel, et raskused võivad tekkida fraseologismide mõistmisel ja negatiivsete fraseologismidega. Ühes intervjuus (Õp4) märgiti, et „raskused tekivadki selliste negatiivsustega. (...) Kuidas neid seletada nii, et kõik lapsed saaksid ühtemoodi aru, et see on nagu minu jaoks kõige raskem olnud, sest tegelikult mida aasta edasi, seda hullemini neid tuleb.“ Intervjueeritavad arvasid, et raskused seisnevad veel materjalide puudumises. Mitmed õpetajad märkisid, et suuresti on raskused fraseologismide kasutamisel lastega suhtlemisel seotud õpetaja enda selgitamisoskusega. Intervjuudest selgus, et fraseologismide selgitamisel lastele võib keeruliseks osutada sobivate sõnade leidmine.

Raskuste puudumise juures arvasid uuringus osalenud õpetajad, et fraseologismide kasutamisel lastega suhtlemisel raskused justkui puuduvad. Põhjuseks toodi intervjuus välja, et „ma ju ei kasuta, ütleme sellist väljendit, ma ei hakka ütlema, mille tähendust ma ise väga sügavalt ei tea, ma ikka võtan sellise, mida ma ise ka tean.“ (Õp6)

Lahendustele keskendumise juures arvasid intervjueritavad, et lahendused võivad tulla koostöös kodu, meeskonna või teiste spetsialistidega. Selgus, et oluline märksõna on usaldusväärne koostöö. Tähtis on ühtne arusaam, näiteks olukordades, kus lapsed kasutavad ebasobivaid väljendeid või fraase. Ühes intervjuus märgiti, et lahendusteni jõutakse „meeskonna abiga. (...) Ütleme siin teatud negatiivsetes olukordades ma olen ju ka tegelikult lastevanematega koostööd teinud ja abi palunud. Et mismoodi asja lahendada.“ (Õp4)

Intervjueritavad arvasid, et väga palju sõltub õpetaja enda tahtest ja huvist lahendusi leida. Kinnitati, et tänapäeval on võimalik väga palju informatsiooni endal välja otsida. Uuringus osalenud väitsid, et on olemas mitmeid raamatuid, kus käsitletakse erinevaid väljendeid ja nende õpetamist. Intervjueritavad arvasid, et alati on võimalik internetist palju asjakohast leida ja seda kasutada. Õpetajad märkisid, et materjal, mida lastele esitletakse, töötatakse eelnevalt ise läbi ning tehakse endale selgeks.

Intervjueritavad arvasid, et kujundliku keele käsitlemisel võiks mingisugune tugi olla. Selgus, et enim vajatakse tuge just fraseologismide selgitamisel lastele. Õpetajad leidsid, et ideaalis võiks olla näiteks logopeedil, erispetsialistil rohkem teadmisi ja aega, et toetada ka õpetajaid.

Arutelu

Selle töö eesmärk oli välja selgitada lasteaiaõpetajate arvamused fraseologismide kasutamisest oma igapäevatoös lastega suhtlemisel nende sõnavara rikastamiseks. Eesmärgi saavutamiseks intervjueriti ühe valla lasteaiaõpetajaid.

Esimese uurimisküsimusega sooviti teada saada, miks peavad lasteaiaõpetajad oluliseks laste sõnavara rikastamist fraseologismidega. Vastustest selgus, et intervjueritavate meelest on kujundlikul keelel väga oluline roll, sest see toimib lapse arengu mitmekülgse toetajana. Peamiseks põhjuseks toodi, et fraseologismid aitavad paremini mõista üleüldist maailmapilti ja avardada lapse silmaringi. Ka varasemad allikad on kirjeldanud, kuidas kujundlik keel arendab lapse kõne ja mõttemaailma terviklikuna (Dancygier & Sweetser, 2014; Mysan, 2015). Uurimuses osalenud töid välja, et fraseologismide mõistmine on oluliselt seotud igapäevase kõne mõistmisega. Erinevad uurijad on samuti leidnud seose igapäevase kõne ja kujundlike väljendite mõistmises. Varasemates uurimustes on kirjeldatud, kuidas igapäevakõnes kasutatakse fraseologisme väga palju ja seetõttu ei piisa kõne mõistmiseks ainult grammatika või sõnavara arendamisest (Colston, 2015; Mysan, 2015). Eesti kultuuriruumis on mõisted fraseologism, kõnekäänd ja vanasõna teatud aspektis

samatähenduslikud ning need kuuluvad eesti pärimusliku rahvaluule alla (Baran, 1999; Pajusalu, 2009). Samuti selgus intervjuudest, et lasteaiaõpetajate meelest sisaldab eesti kultuur väga palju fraseologisme ja kujundlikkust. Seetõttu ei olegi võimalik eesti rahvapärandid ja ajalugu lastele õpetada fraseologisme käsitlemata.

Teise uurimisküsimusena püüti välja selgitada, mil viisil kasutavad lasteaiaõpetajad oma igapäevatoos lastega suhtlemisel fraseologisme. Kõik intervjuueeritavad märkisid, et igapäevasesest kõnest käib läbi mitmeid erinevaid fraase ja väljendeid, kuid tihti esinevad nad märkamatuks ning neid ei teadvustata. Tähtsaimaks peeti asjaolu, et lastega tegelevad täiskasvanud jälgiksid oma keelekasutust, sest nemad on lastele selles osas suureks eeskujuks. Õpetajad tõid välja, et lapsed matkivad ja peegeldavad väga palju nende elus osalevate täiskasvanute kõnet. Sarnaselt on kirjutanud ka Tropp ja Saat (2008), kes väidavad, et last ümbritsevad täiskasvanud on lastele keelelisteks mudeliteks, kelle pealt õpitakse erinevaid sotsiaalseid oskuseid. Uurimusest selgus, et fraseologismide kasutamiseks on mitmeid erinevaid viise ja meetodeid, peamiselt on need näitlikud, suulised ja praktilised. Ka Hallap ja Padrik (2008b) on leidnud, et sõnavara õpetamisel on oluline kasutada erinevaid tegevusi. Olulise punktina toodi intervjuudes välja ka koostöö, seejuures mainiti koostööd meeskonna, kodu ja teiste spetsialistidega.

Kolmanda uurimisküsimusega selgitati välja, milliseid raskusi esineb lasteaiaõpetajatel fraseologismide kasutamisel lastega suhtlemisel. Peamiselt jäi intervjuudest kõlama mõte, et raskuste ületamine sõltub suuresti õpetajast endast. Uuritavate kirjeldatud raskused jagunesid põhiliselt lastega seotud raskusteks ja õpetajaga seotud raskusteks. Intervjuueeritavad arvasid, et raskusi võib ette tulla erinevaid ning need võivad olla täiesti ootamatud. Sellegi poolest jõuti järelduseni, et väga palju sõltub õpetaja enda huvist ja motiveeritusest lahendusi leida. Uuritavad kinnitasid, et tänapäeval on võimalusi palju ning esmalt tuleb endale asi selgeks teha ja siis alles seda edasi andma hakata. Intervjuudest selgus veel, et fraseologismide teema puhul võiks õpetajatele mingisugune tugi olla.

Kokkuvõtlikult võib öelda, et uurimus kinnitas varasemates allikates kirjutatut. Erinevuses seisnes selles, et Eestis pole varem fraseologismide teemal eraldi käsitletud lasteaiaõpetajaid ning alushariduse konteksti. Sellest uurimusest selgus, et ka lasteaiaõpetajad peavad oluliseks kujundlikku keelt ja fraseologismide kasutamist ning nende käsitlemist nii õppetegevustes kui ka igapäevases suhtluses.

Töö piirangud ja praktiline väärtus

Selles bakalaureusetöös esineb mitmeid piiranguid ja kitsaskohti. Uurimuses osalenud intervjueeritavad märkisid, et vastustele näidete lisamine osutus keerukaks, sest kõnealune teema vajab rohkem süvenemist ning enese kõnekasutuse reflekteerimist. Nimetatud probleemi oleks saanud vältida, andes intervjueeritavatele rohkem aega intervjuuks ettevalmistamisel ning pakkudes detailsemat infot uuritava teema kohta.

Selle töö praktiliseks väärtuseks võib pidada seda, et see avab laiemat arutelu fraseologismide kasutamise teemal koolieelses lasteasutuses. Käsitletavat teemat võiks veel uurida kvantitatiivse uurimismeetodiga, mis annaks võimaluse tulemusi mingil määral üldistada. Lisaks saab veel uurida fraseologismide ja sõnavara kasutamist koduses suhtluses või avalikes keskkondades.

Uuringus osalenud lasteaiaõpetajad pidasid fraseologismide teemat väga huvitavaks ja ütlesid, et on oluline kujundlike väljenditega ka teadlikumalt tööd teha. Intervjueeritavad tõdesid, et nad pole oma keelekasutusele selliselt mõelnud ega seda analüüsinud.

Tänuõnad

Autor annab erilised tänuõnad lõputöö juhendajatele Ilona Võigule ja Tiia Krassile mõistva ja toetava juhendamise eest. Lisaks tänab autor kõiki lasteaiaõpetajaid, kes osalesid selle uurimuse intervjuudes ja andsid sellega suure panuse lõputöö valmimisse. Soojad tänuõnad ka autori lähedastele, kes on olnud kogu sel teekonnal väga mõistvad.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Käty Haasma

/allkirjastatud digitaalselt/

13.05.2024

Kasutatud kirjandus

- Aruste, S. (2014). *Lasteaiaõpetajate hinnangud väärtuskasvatusmetoodikale*
Väärtuskasvatus Tarkuste Hoidise abil [bakalaureusetöö, Tartu Ülikool]. DSpace.
<http://hdl.handle.net/10062/42160>
- Baran, A. (1999). *Kõnekäänud ja fraseoloogia – distinktsiooni võimalikkusest/vajalikkusest*.
<https://www.folklore.ee/rl/pubte/ee/NT/profo6/Baran.htm>
- Baran, A. (2011). *Fraseologismide semantika uurimisevõimalused* [doktoritöö, Tartu Ülikool].
 DSpace. <http://hdl.handle.net/10062/16515>
- Baran, A. (2014). Visualiseerimise rollist fraseologismi mõistmisel reklaamide näitel. M.
 Kõiva (toim), *Maailm ja multitasking* (lk 77–106).
<http://www.digar.ee/id/nlib-digar:300853>
- Butterworth, G., & Harris, M. (2002). *Arengupsühholoogia alused*. Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Colston, H. L. (2015). *Using Figurative Language*. Cambridge University Press.
- Curby, T. W., LoCasale-Crouch, J., Konold, T. R., Pianta, R. C., Howes, C., Burchinal,
 Bryant, D., M., Clifford, R., Early, D., & Barbarin, O. (2009). The Relations of
 Observed Pre-K Classroom Quality Profiles to Childrens' Achievement and Social
 Competence. *Early Education and Development* 20(2). 346–372.
<https://doi.org/10.1080/10409280802581284>
- Dancygier, B., & Sweetser, E. (2014). *Figurative Language*. Cambridge University Press.
- Ehasalu, M. (2015). *Sõnavara arendamine muukeelstel lasteaiastel muinasjuttu kasutades*
 [bakalaureusetöö, Tartu Ülikool]. DSpace. <http://hdl.handle.net/10062/48143>
- Erelt, M., Erelt, T., & Ross, K. (2007). *Eesti keele käsiraamat*.
<https://www.eki.ee/books/ekk09/>
- Gibbs, R. W. Jr. (1994). *The poetics of mind: Figurative thought, language, and
 understanding*. Cambridge University Press.
- Hallap, M., & Padrik, M. (2008a). *Lapse kõne arendamine: praktilisi soovitusi kõnelise
 suhtlemise kujundamisel*. Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Hallap, M., & Padrik, M. (2008b). Valdkond „Keel ja kõne“. E. Kulderknup (toim), *Õppe- ja
 kasvatustegevuse valdkonnad* (lk 26–44). Kirjastus Studium.
- Hoffman, R., & Honeck, R. (2018). A Peacock Looks at its Legs: Cognitive Science and
 Figurative Language. In R. Honeck, & R. Hoffman (Eds.), *Cognition and figurative
 language* (pp. 3–25). Routledge.
- Karlep, K. (1998). *Psühholingvistika ja emakeeleõpetus*. Tartu Ülikooli Kirjastus.

- Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava (2008). *Riigi Teataja I 2008*, 23, 152.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/13351772>
- Kuusik, Ü. (2007). Laste arengu toetamisest sõimerühmas. A. Kons (toim), *Väikelapse kõne, keele ja tunnetustegevuse areng* (lk 9–27). Kirjastus Ilo.
- Kärbla, T., Uibu, K., & Männamaa, M. (2017). Eesti keele riiklike tasemetööde tekstimõistmisülesannete analüüs. *Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat 13*, 73–87. <http://dx.doi.org/10.5128/ERYa13.05>
- Laherand, M. L. (2010). *Kvalitatiivne uurimisviis*. <http://hdl.handle.net/10062/68249>
- Mikk, J. (1980). *Teksti mõistmine*. Valgus.
- Mysan, I. (2015). Theoretical Background and Methodology of Senior Preschoolers' Enlargement of the Vocabulary by Means of Phraseological Units. *Signum Temporis*, 7(1), 30–36. <http://dx.doi.org/10.1515/sigtem-2016-0004>
- Olev, A., & Alumäe, T. (2022). Estonian Speech Recognition and Transcription Editing Service. *Baltic Journal of Modern Computing* 10(3), 409–421.
<https://doi.org/10.22364/bjmc.2022.10.3.14>
- Pajusalu, R. (2009). *Sõna ja tähendus*. Eesti Keele Sihtasutus.
- Pečjak, S., Podlessek, A., & Pirc, T. (2011). Model of reading comprehension for 5th grade students. *Studia Psychologica*, 53(1), 53–67.
- Rein, A. (2021). *Lasteaiaõpetajate arvamused vanasõnade rollist ja kasutamisest 6-7-aastaste rühmas Põlvamaa lasteaegade näitel* [bakalaureusetöö, Tartu Ülikool]. DSpace. <http://hdl.handle.net/10062/72939>
- Rumm, L. (2020). *Lasteaiaõpetajate kõnekasutus kõne arengu hilistusega lastega raamatut vaadates* [magistritöö, Tartu Ülikool]. DSpace. <http://hdl.handle.net/10062/68740>
- Rämmann, K. (2013). *Sõnavara tundmine 10. ja 11. klasside õpilaste seas* [bakalaureusetöö, Tartu Ülikool]. DSpace. <http://hdl.handle.net/10062/31599>
- Saar, P. (2011). *Sõnavara arendamine gümnaasiumi emakeeleõpetuse ilukirjanduse kaudu* [magistritöö, Tartu Ülikool]. DSpace. <http://hdl.handle.net/10062/51650>
- Salm, K. (2012). *Kujundlikkuse käsitlemine eesti keele ja kirjanduse õppematerjalides põhikooli III astmes* [magistritöö, Tartu Ülikool]. DSpace.
<http://hdl.handle.net/10062/35309>
- Teadustöö eetika. (s.a.)* <https://www.eetika.ee/et/teaduseetika/teadustoo>
- Teras, E. (2019). *Hoolivuse- ja sõpruse-teemaliste vanasõnade mõistmine 6-7-aastastel lastel* [magistritöö, Tartu Ülikool]. DSpace. <http://hdl.handle.net/10062/65150>
- Tropp, K., & Saat, H. (2008). Sotsiaalsete oskuste areng. E. Kikas (toim), *Õppimine ja*

õpetamine koolieelses eas (lk 53–78). Tartu Ülikooli Kirjastus.

- Verhoeven, L., & Leeuwe, J. (2008). Prediction of the development of reading comprehension: A longitudinal study. *Applied Cognitive Psychology*, 22(3), 407–423.
<https://doi.org/10.1002/acp.1414>
- Väljaots, A. (2018). *Muinasjuttude kasutamise võimalused 3-4 aastaste laste kõnearenduses Tartu linna lasteaiaõpetajate hinnangul* [bakalaureusetöö, Tartu Ülikool]. DSpace.
<http://hdl.handle.net/10062/61271>
- Võõrsõnade leksikon. (s.a.)* <https://www.eki.ee/dict/vsl/>
- Wilson, D., & Sperber, D. (2012). *Meaning and Relevance*. Cambridge University Press.
- Õim, A. (2017). Kujundsõnast eesti fraseoloogias. *Mäetagused*, 69, 39–58.
<http://doi.org/10.7592/MT2017.69.oim>
- Õim, A. (2018). Kuidas tekivad ja muutuvad fraseologismid. *Oma Keel*, 2, 3–13.
https://www.emakeeleselts.ee/omakeel/2018_2/OK-2-2018_01.pdf
- Õim, A., & Õim, K. (2011). *Eesti fraseologismide elektrooniline alussõnastik*.
<https://www.folklore.ee/justkui/sonastik/index.php>
- Õunap, R. (2010). *Põhikooli- ja gümnaasiumiõpilaste fraseoloogiatundmine* [magistritöö, Tartu Ülikool]. DSpace. <http://hdl.handle.net/10062/51640>
- Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*.
<http://hdl.handle.net/10062/36419>

Lisa 1. Intervjuu kava

Kas olete nõus meie intervjuu salvestamisega? Kas lubate kasutada bakalaureusetöös pseudonüümi all väljavõtteid/tsitaate antud vastustest?

1. Taustaküsimused

- Kas teil on enne alustamist küsimusi?
- Kui kaua olete lasteaia õpetajana töötanud?

2. Sissejuhatus

- Kirjeldage palun oma igapäevast tööd.
- Kuidas tunnete end lastega suhtlemisel?
- Mis vanuses lapsi te õpetate ning kuidas te kirjeldaksite praegu teie rühmas käivate laste sõnavara ulatust? Palun tooge näiteid.

3. Põhiosa

(Miks peavad lasteaiaõpetajad oluliseks laste sõnavara rikastamist fraseologismidega?)

- Millistel viisidel on võimalik laste sõnavara rikastada?
  - Kuidas saate teie kui lasteaiaõpetaja laste sõnavara rikastada? Palun tooge näiteid.
  - Kuidas jõuavad erinevad väljendid ja kujundlikud fraasid laste sõnavarasse? Tooge palun näiteid.
  - Kuidas te mõtestate enda jaoks kujundlikku keelt ja fraseologisme?
- Kui oluliseks te peate lastega suhtlemisel kasutada erinevaid fraseologisme (kujundlikku keelt, kõnekäände, idioome, võrdlusi vms)? Miks te nii arvate? Palun tooge näiteid.
  - Millised fraseologismid peaksid lapse sõnavarasse kindlasti kuuluma? Miks?

(Mil viisil kasutavad lasteaiaõpetajad oma igapäevatöös lastega suhtlemisel fraseologisme?)

- Kirjeldage, kuidas te lastega suhtlete.
  - Kas kasutate lastega suheldes lihtsustatud keelt, lihtsamaid sõnu?
- Missugustes olukordades või tegevustes te kasutate lastega suheldes ümberütlemisi, sünonüüme, võrdlusi jms? Kuidas te seda teete?
  - Kuidas käitute kujundlike väljendite esinemisel tegevuse käigus, näiteks raamatute ettelugemisel, jutukese kuulamisel?

- Milliste tegevuste või meetoditega te selgitate lastele tavapärasest erinevate väljendite tähendusi? Kas võtate neid teadlikult suhtlusesse, suunate neid aktiivselt kasutama või pöörate neile muul moel tähelepanu?

(Milliseid raskusi esineb lasteaiaõpetajatel fraseologismide kasutamisel lastega suhtlemisel?)

- Milliste raskustega olete kokku puutunud fraseologismide kasutamisel lastega suhtlemisel?
  - Kuidas te ette tulnud raskusi ületate? Tooge näiteid.
  - Kas olete lastega mõne väljendi üle arutlenud või pidanud selle sisu selgitama? Kui jah, siis palun tooge näiteid.
  - Kas on ette tulnud olukordi, kus laps kasutab fraseoloogilisi väljendeid valesti või vales kontekstis? Kui jah, siis tooge näiteid.
- Kas tunnete, et vajaksite tuge fraseologismide kasutamisel lastega suheldes? Milline see tugi olla võiks ja kuidas see teid aitaks?

4. Lõpetuseks/kokkuvõtteks

- Kas intervjuu käigus meenus midagi, mille juurde võiks küsimustega tagasi tulla?
- Kas seoses uurimusega on teil tekkinud minule küsimusi?

Intervjueeritava tänamine

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Käty Haasma,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Fraseologismide kasutamine koolieelses lasteasutuses ühe valla lasteaedade näitel“, mille juhendajad on Ilona Võik ja Tiia Krass, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Käty Haasma

13.05.2024